

Het belang van de Zelf Determinatie Theorie in het (hoog)begaafden onderwijs

Door Annemariëk Bakker-Dunsbergen

Misschien loop je er zelf ook tegenaan, de vraag hoe je nu écht doordringt tot die speciale groep kinderen, namelijk de (hoog)begaafden. Want, ja, het kan! Hoe? Dat wil ik je graag duiden aan de hand van mijn ervaringen in het (hoog)begaafdenonderwijs en de toepassing van de 'Zelf Determinatie Theorie' (ZDT)¹. Daarin komen relatie, competentie en autonomie samen. Voor veel leerkrachten zijn dit drie bekende woorden. Echter, de kracht van deze woorden is vele malen groter dan de bekendheid hiervan. Het écht aangaan van de relatie, het écht aanspreken van de autonomie en het programma écht passend aanbieden qua competentie, daar ligt de sleutel voor passend onderwijs aan hoogbegaafde kinderen.

Relatie

Zomaar een woensdag. De eerste lesdag.... Vandaag kwamen de kinderen voor de eerste keer. Deze kinderen hadden allemaal thuis gezeten en waren lang niet op een school geweest. Ze hebben een hoog IQ en laten gedrag zien dat niet begrepen wordt. Ze komen vandaag samen met hun ouders kennismaken. Twee uur lang zouden ze komen. Spannend, ik voelde de zenuwen in mijn buik. Hoe zouden ze reageren op mij en op elkaar?

De kinderen kwamen binnen, net zo zenuwachtig als dat ik. Een jongen met een capuchon op keek naar beneden. Twee jongens zeiden weinig en doken meteen op het technisch lego. Een andere jongen had iets meegenomen en liet dat zien aan de andere jongens. Uiteindelijk waren daar 6 jongens. Allemaal bezig op de grond met technisch lego. Onderling werd er zacht met elkaar gesproken. Hun ouders zaten wat onwennig aan een grote tafel koffie en thee te drinken. Ik wilde contact maken met de kinderen en ging naast ze zitten. Ik zei niets, keek alleen maar. Daar zat ik op de grond met 7 tot 11-jarige jongens met de technisch lego te spelen. Toen de ouders naar huis waren gingen we om de tafel zitten; alle jongens zaten, hingen of lagen in een stoel. We speelden het spel: 'ik denk dat ik de enige ben die...'. Ik was niet de enige die een kat als huisdier had. Langzaam werd er naar elkaar gekeken en werd er naar mij gekeken. Na 10 minuten het spel gespeeld te hebben was het genoeg. We gingen naar buiten. Naar de speeltuin in de wijk. De kinderen liepen wat rond, toen ik voorstelde om tikkertje te spelen en ik hem was, werd er zelfs gelachen! Voor het eerst die ochtend. We renden en tikten elkaar, zo speelden we een hele tijd. Op de gezichten van de kinderen kwam een lach. We liepen terug naar school. De jongen met de capuchon kwam in het lokaal en zette zijn capuchon af. Wat een mooi moment!

De sfeer was nu heel anders dan toen we het lokaal verlieten om naar buiten te gaan. Het was bijna 11u. De kinderen werden zo opgehaald. Iedereen gaf elkaar een hand bij het weggaan. Tot morgen! Opgetogen gingen de jongens weg. De volgende dag waren ze er weer.

Hoe dan? #1

Bovenstaande verhaal illustreert dat het belangrijkste element uit de ZDT de relatie is. Ik trek samen met de jongens op. Jij bent oké, ik ben oké. Met de oefeningen van de kanjertraining leren we elkaar vertrouwen, leren we reflecteren op ons gedrag. We gaan aan de slag met onze mindset, hoe denken we over onszelf. De kinderen durven steeds meer te doen. Er groeit vertrouwen in mij als leerkracht, in de kinderen van de groep. Mijn vaste overtuiging is

¹ 'Intrinsic motivation and self-determination in human behavior' in 1985 (Deci & Ryan, 1985).

dat jij goed bent zoals je bent. Ik kijk niet naar het gedrag, maar juist naar het kind wat er achter zit.

Autonomie

Inmiddels zijn we verder in de tijd. We gaan het bos in, bouwen samen hutten, maken insecten villa's en klimmen in bomen. We gaan samen op ontdekking. Steeds meer verhalen worden er met elkaar gedeeld over hoe het was op de vorige school en hoe het was om niet naar school te kunnen, maar thuis te zitten. De kinderen durven steeds meer te doen. Er groeit vertrouwen in mij als leerkracht en in de kinderen van de groep. Natuurlijk, soms hebben we dagen vol explosies en is alles te veel. Dat kan je merken en dat kan je zien. Maar alle kinderen weten, je bent altijd welkom, je mag altijd bij ons terug komen. Ook bij ouders zie ik het vertrouwen in mij groeien. In het begin vonden ze het spannend, hoe zou ik reageren op hun kind? Ze waren wellicht bang dat hun kind (ook) niet meer welkom bij de groep zou zijn. Nu er vertrouwen is, zijn we partners. Ik wil het beste voor de kinderen, dus we doen het samen. We bellen wekelijks om met elkaar in gesprek te gaan over wat we hebben gezien bij de kinderen, hoe ze thuiskwamen en hoe ze bij ons op de groep zijn. De kinderen laten nu zowel op school als thuis steeds meer hetzelfde gedrag zien. Ook krijg ik terug dat de kinderen thuis steeds rustiger worden en gewoon weer tot spelen komen. Wat een compliment dat kinderen zich zo veilig voelen!

Hoe dan? #2

Hoe veiliger de kinderen zich gaan voelen, hoe minder ik de roep om autonomie zie. De kinderen vertrouwen erop dat ze gezien worden door mij. Dat ik naar ze luister. Ze willen naar mij luisteren. Ik help de kinderen als iets niet gaat zoals ze zouden willen, we maken grapjes en hebben zelfspot. Kortom, ik ben echt. Juist deze houding zorgt ervoor dat de kinderen voor mij open gaan staan. Dat ze boos durven zijn, maar later hun excuus maken. Juist hierdoor zie ik dat de roep om autonomie, het alles zelf willen beslissen en niet naar jou als leerkracht willen luisteren, steeds minder wordt. Dit komt omdat ze zich écht gezien voelen.

Competentie

De cirkel komt rond. Nu de kinderen zich veilig voelen en weten dat ze gezien worden en naar ze geluisterd wordt, zie je dat ze ook wel iets willen doen wat ze misschien niet meteen leuk of geweldig vinden. De competentie komt nu soms ook om de hoek kijken. Kijk wat ik kan! Misschien wil ik wel iets leren. Durf ik dat wel. We kijken samen naar de leerkuil en de inzetmeter. Het gaat er niet om dat je het kan, het gaat er om dat jij je best doet. Dat jij je ergens voor inzet. Dat is het allerbelangrijkste.

Conclusie

De invulling van de relatie, de behoefte om echt ergens bij te horen en gezien te worden, maakt dat de kinderen weer durven te gaan leren. Dat ze de eerste stap durven te zetten naar iets leren, iets proberen. De Zelf Determinatie Theorie zorgt ervoor dat de vastgelopen kinderen bij mij in de groep weer kinderen worden met levenslust, energie, nieuwsgierigheid en geloof in de toekomst.

Meer weten?

Dan is dit boek wat voor jou: **'Vitamines voor groei'** - ontwikkeling voeden vanuit de zelf determinatie theorie. Auteurs: Maarten Vansteenkiste en Bart Soenens.

Of neem contact op met mij via [Teach2day](#).

Annemarieke Dunsbergen